

Kyrkorna och friheten

Polska katoliker ville gestalta en kyrka mot socialismen. I DDR såg sig lutheraner som en kyrka i socialismen. Båda bidrog till att en orättfärdig ordning föll.

Den politiska frigörelsen i Centraleuropa för 20 år sedan var ett bönesvar. Man ska vara synnerligen återhållsam med att försöka tolka in Guds direkta handlande i den politiska samtiden. Men visst hade många människor under många år bett till Gud och hoppats på den förändring som plötsligt blev verklighet 1989.

Och de kristna kyrkorna var med i processen. Stalin ställde en gång den sedan ofta citerade frågan hur många divisioner påven hade, när han raljerande ville visa på skillnaden mellan Sovjetarméns fysiska makt och kyrkans andliga. Men till slut hade Johannes Paulus II fler divisioner än Michail Gorbatjov.

Det kalla kriget var ingenting önskat men blev nödvändigt när segermakternas gemenskap efter segern mot nazismen snabbt förbyttes i en ny, än mer oförsonlig konflikt mellan väst och öst, mellan demokrati och marknadsekonomi å ena sidan och kommunism och enpartivälde å den andra. Men det blev inget hett krig. Huvudskälet var — hur olustigt det än är att erkänna det — terrorbalansen och det ömsesidiga hotet om ett kärnvapenkrig som skulle kunna utplåna oss alla.

Fredlig samexistens var länge det bästa att hoppas på. Sovjetsidan gjorde avkall på sin historiesyn om kommunismens nödvändiga slutliga seger och demokratierna valde ideologisk tävlan och små steg av öppenhet och kontakt som vägen till drägligare och fredligare förhållanden. Förhoppningen om full frihet i öst fick stå tillbaka.

Framför allt i Polen med dess starka folkliga religiositet stod kyrkan mot socialismen med återkommande uppflammande konflikter. När polacken Karol Wojtyła blev påve Johannes Paulus II fick den världsvida katolska kyrkan en ledare med starkt engagemang för mänsklig frihet och lika stark misstro mot kommunism och socialism (också när den i befrielseologin blandades med radikalt katolskt samhällsansvar i Latinamerika). Genom sitt nya ämbete fick han en möjlighet att direkt bidra till sitt hemlands utveckling.

I det mer sekulariserade och historiskt lutherska Östtyskland, DDR, försökte kyrkorna leva i socialismen och erbjuda en frizon för möten och samtal. I detta fick de stöd av och kontakter med kyrkor och kristna i väst, inte minst Sverige.

I dessa dagar får vi höra många självsäkra analyser om vilken strategi som gav mest effekt — den mer heroiska konfrontationen i Polen eller det mer trevande knackandet för att skapa sprickor i muren i Tyskland.

Visst var Polen föregångslandet och visst var utvecklingen i Sovjetunionen allra mest avgörande — att Sovjetsystemet varken ekonomiskt eller politiskt kunde möta människors behov av välfärd och frihet. Visst bidrog den amerikanske 80-talspresidenten Ronald Reagans ifrågasättande av kärnvapenbalans och upprustning till att Sovjet kollapsade ekonomiskt. Men samtalen, de mänskliga kontakterna och dialogen om mänskliga rättigheter efter Helsingforsöverenskommelsen 1975 gav också förutsättningar för förändring. Den lilla friheten stod inte i vägen utan hjälpte fram den stora som skulle komma.

Visst var det ett Guds under! ¶

Kongregationalism i vår tid

Kyrkobygget för gemensam framtid väcker också liv i gamla strukturer av vikt.

I diskussionen om äktenskapet står Metodistkyrkans betoning av den centrala organisationen mot Missionskyrkans och baptisters värnande om den lokala församlingens suveränitet.

Många baptister vill ju till och med undvika begreppet kyrka.

Det är en svår men stimulerande diskussion. Den visar att de gamla samfundet har viktiga och levande arv att föra in i det nya. Den visar också att man på allvar vill få fram en samlad kyrka och inte nöjer sig med en lösare federation.

Den nya kyrkan kommer med nödvändighet att visa upp en stor bredd i trosuttryck, kultursyn och samhällsliv. Den enskilda församlingens och den enskilde troendes både frihet och ansvar måste utgöra grunden. Men en överbyggnad behövs inte bara för samordning utan också för att värna om att just mångfalden i enheten upprätthålls och blir synlig.¶

Fördrag för utvidgning

Oavsett om vi gillar EU eller inte, så verkar alla i Sverige vara för EU:s utvidgning. Därför borde också EU-motståndare glädjas när Lissabonfördraget träder i kraft första december.

Inte ens Tjeckiens motsträvige president kunde på tisdagen längre finna någon anledning att inte skriva under fördraget.

Fördraget innehåller mycket som man fortfarande kan ha kritiska synpunkter på. Men framför allt skapar det ett regelverk som gör det möjligt för EU att i framtiden ta in nya medlemmar i ordnade former.

Närmast kommer uppmärksamheten kring EU att handla om vilka som ska få de nya topposterna i den nya organisationen. Låt oss då hoppas att det framtida makthavargarnityret i Europa kommer att återspegla det utvidgade EU. Endera den kommande ”presidenten” eller ”utrikesministern” bör komma från kretsen av nya medlemsländer sedan murens fall.¶

Sändaren nr 20 2009

All församlingstillväxt är inte av godo

Det är för alla kyrkor naturligt att vilja växa. Men det är klokt att förhålla sig skeptisk till samhällsvetenskapliga tillväxttolkningar.

Framgångsteologin verkar — som väl är — ha förlorat i attraktion för enskilda. Däremot lever den i synen på församlingen. Med stöd i den senaste sociologiska forskningen hävdas att en församling som vill växa måste vara karismatisk, konfessionellt konservativt tydlig och verksam i diakoni. Härtill betonas ledarskap ofta utifrån modern managementteori.

Det finns också hos många en bestämd uppfattning om vad som blivit fel i församlingar som gått tillbaka: De har på olika sätt anpassat sig till världen, blivit teologiskt urvattnade (eller till och med otrogna) och ytligt verksamhetsfixerade.

Det är naturligt för alla kyrkor att vilja växa utifrån både evangeliets maning och organisationens överlevnadsbehov. Det finns förvisso viktiga lärdomar från tillväxtteologin att beakta. Både i ungdomsföreningar och församlingsliv har verksamheten ibland kommit i vägen för budskapet. Öppenheten har blivit en till inte förpliktande samvaro där det allvarliga samtalet om både tro och tvivel inte fått plats. Om frikyrkoförsamlingens världsfrånvändhet och syndakatalogsmoral stötte bort människor förr, kan i dag en alltför långt gången alldaglighet göra församlingen ointressant.

Den nya sociologiska upptäckten är att religion inte som man tidigare trott skulle minska i betydelse i det moderna, rationellt tänkande samhället. Tvärtom har religiös tro växt i vissa moderna miljöer, främst i USA, och i samhällen under starkt moderniseringstryck som Brasilien eller Sydkorea.

Samtidigt är detta egentligen inte så nytt. Den svenska väckelsen bröt igenom i ett samhälle under snabb förändring. I ett religionsförnekande, odemokratiskt och ekonomiskt ineffektivt samhälle som kalla krigets kommuniststyrda Östeuropa kunde tro och kyrka vara samlingspunkter för personlig tröst och politisk mobilisering. För människor på flykt — som de många kristna från Mellanöstern som nu alltmer präglar kristen tro i Sverige — är tron och församlingen självklara samlingspunkter. I den materiella tomhetens masskonsumtionssamhälle utan verkliga ekonomiska och sociala alternativ erbjuder tydlig och känslöengagerande religiös tro tröst och enkel livstolkning.

Men det som är sociologiskt sant behöver inte vara religiöst sant. Sociologin har inte något att säga om vad som är sann och äkta kristen tro. Avancerat ledarskap och fundamentalistisk bibeltolkning kan fungera utan att för den skull alltid rätt uttrycka evangeliets budskap. Häftiga religiösa uttryck tillhör oftast mer nöjeslivet än gudstjänsten. Från historien vet vi att det är klokt att förhålla sig skeptisk till snabbt uppflammande men snart också falnande kristna fixlösningar.

Gemenskap och personligt ställningstagande, öppenhet för både tro och äkta tvivel, andlig koncentration och intellektuell redbarhet, socialt ansvar och samhällsengagemang är starka trådar i folkrörelsesamfundens arv. I längden finns här trovärdighet inför både Gud och människor.